

Series I

Volume III

1977

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL

Series I, Volume III

1977

INDEX

Editorial	Y. T. Nercessian	1
Խմբագրական	Ե. Թ. Ներսիսյան	1
Դրամական Շրջանառության Ծագումն ու Ձարգացումը Հայաստանում մ.թ.ա. V - մ.թ. XIV Դարերում	Խ. Ա. Մուշեղյան	2
The Origin and Development of the Monetary Circulation in Armenia V Century B.C. - XIV Century A.D. (Summary)	Kh. A. Mousheghian	4
Paper Notes of Armenia (Outline)	Y. T. Nercessian	6
Հայաստանի թղթադրամները (Ամփոփում)	Ե. Թ. Ներսիսյան	9
Armenian Numismatic Literature		11
Letters		12
Մեծն Տիգրանի Դրամները	Պ. Մ. Կարապետյան	13
The Coins of Tigranes the Great (Summary)	B. M. Garabetian	16
Ծրագիր Հայկական Դրամագիտության	Խ. Ա. Մուշեղյան	17
Program for Armenian Numismatics	Kh. A. Mousheghian	17
Անտիկ Աշխարհը եւ Արեւելքը	Հ. Վ. Սարգսյան	21
The Antique World and the East (Summary)	H. V. Sarkissian	22
Armenian Numismatic Literature		23
Letters		24
Announcement		24
Յայտարարություն		24

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, Calif. 90660, USA. Associate Editors, C. R. Nazarian, W. Gewenian. Non-member subscription \$5.00 per year. Single copies \$1.50. Back issues available.

INDEX

Ծրագիր Հայկական Պրամագիտութեան	Խ. Ա. Մուշեղեան	25
Program for Armenian Numismatics	Kh. A. Mousheghian	25
In Search of an Armenian Monogram	Y. T. Nercessian	29
Հայ Մենագրի մը հետազոտումը (Ամփոփում)	Ե. Թ. Ներսէսեան	31
Bibliography on the Coins of Artaxias I		32
Մատենագրութիւն Արտաշէս Ա. Պրամներուն Մասին		33
Armenian Numismatic Literature		35
Letters		36
Ծրագիր Հայկական Պրամագիտութեան	Խ. Ա. Մուշեղեան	37
Program for Armenian Numismatics	Kh. A. Mousheghian	37
Այս Բաղաքին Մէջ Կոխուած Հայ Պրամներ	Հ. Օ. Սեքուլեան	41
Armenian Numismatic Literature		44
General Information for Authors and Readers		48
Donations, Publications Received by the Society and Editor		48

Series I

Vol. III, No. 1

March 1977

ՀԱՅ

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԷՍ

ARMENIAN

NUMISMATIC

JOURNAL

ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ARMENIAN NUMISMATIC SOCIETY

8511 BEVERLY PARK PL., PICO RIVERA, CALIF. 90660, USA

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL Ser. I, Vol. III, No. 1 March 1977

EDITORIAL

"Armenian Numismatic Journal" was established with the hope that most of the members would be contributing to make this periodical a success. The editorial board is aware that all members are not scholars. However, new numismatic evidence is being unearthed continuously. Articles can be written even by an ordinary collector on hitherto unpublished coins.

Ancient Armenian numismatics is based on limited data. This numismatic history is still in its infancy. Even the medieval numismatics has many missing links. New evidence, no doubt, will be unearthed and the history will be rewritten or modified. Our members can offer their share of contributions in this area. It is doubtful that, even if we try very hard, some of us can emulate world renowned numismatists. These celebrated Armenian numismatists are willing to help us very generously with their papers, even if that is a lion's share, to make the journal a success. But, if we do expect to achieve our goal of surviving for a long time as a specialized numismatic quarterly publication, we need papers from cross sections of all our membership, including the young collector of today, who may have to carry the torch of numismatics tomorrow to new and higher elevations.

Y. T. Nercessian

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Հայ Դրամագիտական Հանդէս-ը հիմնադրուած էր յուսալով որ անդամներու մեծամասնութիւնը սատարէ պիտի այս պարբերաթերթին գոյատեւման: Խմբագրական մարմինը քաջ գիտակից է որ բոլոր անդամները բանասէրներ չեն: Սակայն՝ միշտ նորանոր պեղումներ կը կատարուին եւ նորայայտ հնագիտական դրամներ կը յայտնաբերուին: Յօդուածներ կրնան գրուիլ նոյնիսկ սովորական դրամահաւքի մը կողմէ մինչեւ ցարդ չհրատարակուած դրամներու մասին: Հին հայ դրամագիտութիւնը կազմուած է սահմանափակ տուեալներու վրայ: Նոյնիսկ միջնադարեան դրամագիտութիւնը հեռու է կատարեալ ըլլալէ: Հին շրջանի դրամագիտութեան պատմութիւնը տակաւին թերի է եւ նոր դրամագիտական նիւթեր անհրաժեշտ են աւելի լրիւ ուսումնասիրելու չլուսաբանուած հարցեր: Մեր անդամները կարող են մեծապէս օգնել այս շրջանի պատմութեան լուսաբանութեան նկարագրելով նորայայտ դրամները: Կասկածելի է որ մեզմէ ոմանք կարողանան գերազանցել աշխարհահռչակ հայ դրամագէտներ: Ականաւոր հայ դրամագէտներ սիրայօժար պատրաստ են վեհանձնօրէն օգնելու իրենց ստեղծագործութիւններով որ Հայ Դրամագիտական Հանդէս-ը վառ մրնայ: Սակայն՝ եթէ կը յուսանք մեր էական նպատակներէն մին իրագործուած տեսնել՝ իբրեւ մասնագիտականացած դրամագիտական եռամսեայ հրատարակութիւն անհրաժեշտ է որ ստանանք յօդուածներ բոլոր խաւի անդամներէն, նոյնիսկ այսօրուան պարման դրամահաւքէն որ վաղը փոխադրէ պիտի դրամագիտութեան ջանք նոր բարձունքներու: Թ. Թ. Ներսէսեան

ARMENIAN NUMISMATIC JOURNAL is the quarterly publication of Armenian Numismatic Society, an educational, non-profit organization. Editor, Y. T. Nercessian, 8511 Beverly Park Place, Pico Rivera, Calif. 90660, USA. Associate Editors, Ch. R. Nazarian, W. Gewenian. Non-member subscription \$5.00 per year. Single copies \$1.50. Back issues available.

Միջնադարեան հայ ազգային դրամների ծաւալուն թողարկումը կատարւել է Մայր Հայաստանից դուրս, Փոքր Ասիայի Կիլիկիա երկրամասում, ուր հայերը ունեցել են իրենց անկախ թագաւորութիւնը: Հայկական դրամների թողարկումը, Կիլիկիայում սկսուել է դեռեւս Ռուբենեանների նախաթագաւորական ժամանակներում եւ առաւելապէս վերջին իշխան Լեւոնի օրօք: Դրանք եղել են պղնձեայ դրամներ, որոնց վրայ հայերէն գրերով արձանագրուել են Ռուբենեան իշխանների անունները եւ նրանց քրիստոնէական դաւանանքի խաչ նշանը: Սակայն հայկական դրամակշռային սիստեմն ստեղծուել է Կիլիկիայում հայոց թագաւորութեան հիմնադիրութեան տարիներին: Ռուբենեան վերջին իշխան Լեւոնին հայոց թագաւոր օծելու տարուանից՝ 1198 թուից, Կիլիկեան Հայաստանում սկսուել է մետրոպատա դրամների զանգուածային թողարկումը եւ նրանց շրջանառութիւնը: Թողարկուել են ոսկեայ, արծաթեայ դրամներ, որոնց հայատառ արձանագրութիւններով, պատկերներով, կշռային չափերով ու անուանումներով դիտուում է հայկական բնորոշութիւնը Արեւելքի միջնադարեան դրամների հոծ զանգուածում: Կիլիկիայի հայկական դրամներից ներկայումս թանգարաններում պահուում են հազարաւոր նմուշներ: Դրանց ամենամեծ քաժինը շրջանառութեան մէջ է մըտել Կիլիկիայի հայոց թագաւորութեան առաջին գահակալի՝ Լեւոն I-ի (1198-1219) տարիներին եւ գործառութիւն է ունեցել հետագայում: Այդ տարիներին հայկական դրամների թողարկումը կատարուել է շատ մեծ չափերով քան երբեւիցէ: Թողարկուել են արծաթեայ ու պղնձեայ դրամներ: Ոսկեայ դրամներ հազուագիւտ են եւ հայկական տնտեսութեան համար բնորոշ չեն: Հիմնական միւսումը հանդիսացել է 2.70-2.80 գրամ միջին քաշով քարձրորակ դրամը, որը թողարկուել է զանգուածաբար: Կշռային այդ չափը համապատասխանում էր միջազգային շուկայում տարածուած արեւելեան դիրհեմի իրական քաշին եւ դրանով իսկ առեւտրում նրանց փոխանակութիւնը կատարուում էր պարզ հաւասարութեան սկզբունքով: Թագաւորութեան հիմնադրութեան առթիւ թողարկուել էին այսպէս կոչուած ``օծման դրամներ``, որոնց վրայ պատկերուած էր Յիսուս-Քրիստոսի ձեռքով Լեւոնի օծումը Հայոց թագաւոր: Արծաթեայ այդ դրամներից բացի թողարկուել են ``երկդրամ``, ``կէս դրամ`` եւ առաւելապէս ``երկառիւծ`` անուանումներով, ինչպէս նաեւ վերջինիս կէս կամ քառորդ կշռային մասերը կազմող արծաթ դրամներ, որոնք բոլորն էլ արծաթի լիարժէք պարունակութեամբ դրամներ էին: Բաղաքական կեանքի պահանջով թողարկուել են նաեւ ``դանգ`` կոչուած խոշոր պղնձեայ դրամներ, իւրաքանչիւրը մօտ 7.40 գրամ քաշով: Առիւծի պատկերը քրիստոնէական խաչի նշանով հանդիսացել է Կիլիկիայի հայկական դրամների ամենաբնորոշ պատկերը եւ անզուգական մնացել Առաջաւոր Ասիայում թողարկուած միջնադարեան դրամների շարքում: Կիլիկիայի դրամական տնտեսութեան մէջ նշանակալից են եղել նաեւ երկլեզւեան հայերէն եւ արաբերէն արձանագրութիւններով թողարկուած արծաթ դրամները: Դրանք արտացոլում են Հեթում առաջինի օրօք Հայոց թագաւորութեան եւ իկոնիայի սուլթանութեան քաղաքական դաշնակցութիւնը դրամագործութեան մէջ: Մինչեւ 1270 թիւը Կիլիկիայի հայկական դրամները թողարկուում էին արծաթի պարունակութեան նախապէս ընդունուած քարձր որակով: Հետագայում նուազում են արծաթ դրամների կշռային չափերը: Խոշոր պղնձեայ դրամներից՝ դանգերից բացի թողարկուեցին ``քարտէզ`` կոչուած պղնձեայ դրամներ, իւրաքանչիւրը մօտ 4.60 գրամ, եւ այնուհետեւ աւելի նուազ քաշերով:

XIV դարի սկզբից գնալով աւելի նուազ է դառնում արծաթի պարունակութիւնը արծաթ համարուող հայկական դրամների մէջ: Շրջանառութեան մէջ են մտնում «Թագուորին» կոչուող վատորակ արծաթ դրամներ, 2.20 գրամ միջին քաշով: Դանգերի փոխարէն երեւան են գալիս «Փող» անունով պղնձեայ դրամներ, որոնց կշռային չափերը միշտ նուազում էին: Ի տարբերութիւն Ռուբենեանների, Հեթումեանների օրօք Հայոց թագաւորները դրամների վրայ պատկերւում էին մեծամասամբ իբրեւ ձիաւոր՝ իաչը ձեռքին: Պատկերագրակա, առումով Կիլիկիայի հայկական դրամները կապակցութիւններ են նշում ինչպէս արեւմտա-եւրոպական եւ ուշ-քիւզանդական, այնպէս էլ արեւելեան դրամների հետ: Արքայական պատկերները տրուել են պայմանաւորէն, առանց պատկերուողի անհատականութիւնը բնորոշող տրեւանների:

Դրամների դրուագումը կատարուել է առաւելապէս պետութեան վարչական կենտրոնում՝ Սիս քաղաքում՝ իսկ քացառիկ դէպքերում՝ Տարսոն ու Այաս քաղաքներում:

Թագաւորութեան գրեթէ բոլոր գահակալները դրամներ են թողարկել, ըստ որում միշտ որպէս կանոն դրամների վրայ տարբերութեւ չէին յիշատակւում: Պատկերագրութեան, չափագիտութեան եւ դրուագման բնորոշող տուաւներով մինչեւ օրս հաւաքուած հայկական պետութեան դրամները դասակարգւում են հետեւեալ ժամանակագրութեամբ՝ ըստ մետաղների.

Լեւոն I (1198-1218)	ոսկի, արծաթ, պղինձ դրամներ
Հեթում-Ջաբել (1221-1271)	ոսկի, արծաթ, պղինձ դրամներ
Լեւոն II (1270-1289)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Հեթում II (1289-1306) ..	քիլլոն, պղինձ դրամներ
Սմբատ (1296-1298)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Կոստանդին I (1298-1299)	ոսկի, արծաթ, պղինձ դրամներ
Լեւոն III (1301-1307)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Օշին (1308-1320)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Լեւոն IV (1320-1342)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Կի (1342-1344)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Կոստանդին III (1344-1363)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Լեւոն Բոնակալ (1363-1365)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Կոստանդին IV (1365-1373)	արծաթ, պղինձ դրամներ
Լեւոն V (1374-1375)	քիլլոն, պղինձ դրամներ

Դրամների վրայ յիշեալ թագաւորների պատկերների շուրջը հայերէն արձանագրուել են նրանց անունները, ինչպէս նաեւ լրիւ կամ կրճատ.

ԹԱԳԱՒՈՐ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, յաճախ ԹԱԳԱՒՈՐ ՀԱՅՈՑ տիտղոսը: Միւս կողմից հայերէնով յիշատակուել է ԿԱՐՈՂՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՇԻՆԵԱԼ Ի ՔԱՂԱՔՆ Ի ՍԻՍ, ըստ որում կնիքների փորագրիչ վարպետները տարբեր կրճատումներով էին ներկայացնում այդ արձանագրութիւնները:

Գեղարուեստի առումով, ինչպէս նաեւ մետաղի գտութեան եւ կշռային չափերի պահպանման տեսակէտից Կիլիկիայի հայկական դրամները Մերձաւոր Արեւելքի դրամական տնտեսութեան XIII - XIV դարերին բնորոշող դրամներ են: Կերտուածքի լաւագոյն վերաբերում է թագաւորութեան հիմնադիր Լեւոն I-ի գահակալութեան տարիներին, ըստ որում, այդ ժամանակ թողարկուած դրամները շրջանառութեան մէջ են եղել նաեւ հետագայում: Թագաւորութեան վերջին շրջանի հայկական դրամները իրենց որակով արտացոլում են երկրի դրամական տնտեսութեան սնանկացած վիճակը: Սակայն կարեւոր է այն իրողութիւնը, որ Մայր Հայաստանում Կիլիկիայի հայկական պետութեան դրամները շրջանառութեան մէջ չեն եղել: Հայաստանում եւ հարեւան երկրներում Կիլիկեան դրամներ կամ դրամական գանձեր չեն գտնուել: Առեւտուրը տարել է նրանց Սիջերկրականի փոքրասիական, սիրիական, եգիպտական, քալկանեան եւ իտալական շուկաները:

Այսքանով սպառնում են մեր դիտողութիւնները Հայաստանում մ.թ.ա. V - մ.թ. XIV դարերում տարածուած դրամների, նրանց պատկերազրութեան, չափազիտութեան ու ժամանակազրութեան մասին: Տուեալները քաղուած են զանօրէն, ինչպէս նաեւ առանձին դրամների ու առ այսօր յայտնի դրամա-գիտական ժողովածուների վկայութիւններից: Նոր դրամագիտեր առաջի-կայում կարող են լրացնել տուեալ ժամանակաշրջանի պատմութեանը վերաբերող մեր պատկերացումները:

Երեւան

Խաչատուր Ա. Մուշեղեան

(Կերշ)

Պատմական գիտութիւնների թեկնածու

THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE MONETARY CIRCULATION IN ARMENIA

V CENTURY B.C. - XIV CENTURY A.D.

(Summary)

Medieval Armenian national coins in massive quantities have been struck outside of Mother Armenia: in Cilician Armenia where the Armenians had their independent kingdom. In Cilician Armenia striking Armenian coins started with the Roupenian barons. This was accelerated with baron Levon II. All of these baronial copper coins had Armenian inscriptions, names of barons and a cross, the symbol of their Christian faith. However, the Armenian monetary system design was developed and reached its apogee with the establishment of the Cilician Armenian kingdom.

During 1198, the coronation of baron Levon II to King Levon I of Cilician Armenia, silver coins were struck very extensively. Cilician Armenians struck gold, silver, and copper coins. These coins with their epigraphy, iconography, and metrology are classified as Armenian attributes in medieval numismatics. Thousands of these Cilician Armenian coins are being exhibited today in many museums. Armenian gold coins are rare; and they never played a key role in the Armenian economy. The basic unit was the high quality silver "tram", 2.70-2.80 grams in weight. This was equivalent to the weight of the internationally accepted dirhem and it was exchanged in international markets on equal footing. During the ascendancy of Levon I to the throne of Cilician Armenia "coronation trams" were struck. The coronation of Levon I from the hand of Jesus Christ is pictured on the coin. Beside the above coins "double tram", "half double tram" and particularly "double lion" coins have been struck. The last double lion tram series has its "half tram" and "quarter tram" denominations also. All of the above mentioned coins were high quality silver coins.

For internal domestic use, a copper coin named "tank", 7.40 grams, was struck.

The most typical characteristic of Armenian coins was a lion with a cross. This was so distinctive that it has been recognized in the field of numismatics as the "Armenian Lion". In monetary circulation of Cilician Armenia the bilingual coins also have been conspicuous. These reflect the treaty signed between Hetoum I and the Sultan of Iconium (Konya). Until 1270 the Cilician Armenian coins

were struck with very high quality silver content. After this period, gradually, the weight of coins were reduced. Even in the copper series a new unit was introduced in addition to the tank: it was called "kardez", 4.60 grams. In the XIV Century the silver was reduced so much that the new silver coins were called "takvorin", 2.20 grams. Also, a copper small coin, known as "pogh", became the dominant coin for domestic circulation. The weight of pogh was constantly reduced.

In contrast to the Roupenides the Hetoumide coins were struck in equestrian appearance with a cross in the hand of king. On Armenian coins the royal picture was given without information to distinguish the ruler. Most of the coins have been struck in the city of Sis, the capital city, and in some cases in Tarsus and Ayas.

All heirs of the kingdom have struck coins. However, dates have not appeared in the legend. The following is the classification of kings and their coins:

Levon I (1198-1218).....	gold, silver, copper coins
Hetoum I and Zabel (1221-1271).....	gold, silver, copper coins
Levon II (1270-1289).....	silver, copper coins
Hetoum II (1289-1306).....	billon, copper coins
Smpad (1296-1298).....	silver, copper coins
Gosdantin I (1298-1299).....	gold, silver, copper coins
Levon III (1301-1307).....	silver, copper coins
Oshin (1308-1320).....	silver, copper coins
Levon IV (1320-1342).....	silver, copper coins
Guy (1342-1344).....	silver, copper coins
Gosdantin III (1344-1363).....	silver, copper coins
Levon Usurper (1363-1365).....	silver, copper coins
Gosdantin IV (1365-1373).....	silver, copper coins
Levon V (1374-1375).....	billon, copper coins

The translation of legend on the obverse reads, in addition to the name of the king, in complete or abbreviation: "King of all Armenians" or "King of Armenians"; the reverse: "By the will of God struck in city of Sis".

From an artistic and metallurgical standpoint, the Cilician Armenian coins reflect in a characteristic way the XIII and XIV Centuries in Near Eastern numismatics. The best examples belong to the era of Levon I. His coins have remained in circulation for a long time after his death. The coins of the last kings reflect the poor and weak condition of Cilician Armenia.

Cilician Armenian coin hoards have never been discovered in Armenia proper. International trade and commerce has carried them to the markets of Mediterranean Asia Minor countries, Syria, Egypt, Balkan countries, and Italy. The information given in this summarized format is extracted from the materials at our disposal. New coin hoards in the future may discover the missing links and complete the history of this period. #

Kh. A. Mousheghian

The tomb of Levon V lies today at St. Denis, France. The epitaph reads: "Cy gist très noble et excellent prince Lyon de Lizingue quint roy latin du royaume d'Arménie qui rendit l'âme à Dieu le XXIXe jour de novembre l'an de grace MCCCXCIII, pries pour lui". (The History of the Armenian People, p. 271) Jacques de Morgan

PAPER NOTES OF ARMENIA

(Outline)

X. FEDERATION OF SOCIALIST SOVIET REPUBLICS OF TRANSCAUCASIA

The text is multilingual: Armenian, Azerbaijani, Georgian, and Russian. The paper is watermarked with stars. Ornamental twining motif of the reverse order runs in same direction all around. Obverse: **building** with flag on it. Reverse: hammer and sickle with crescent within an star. All notes are dated 1923. Misprints in some legends are noted. 1,2,3

1. 1,000 Rubles, greenish black and yellow brown (A) 184 x 103 mm
2. 5,000 Rubles, dark blue, lilac brown 170 x 100 mm
3. 50,000 Rubles, black and green
4. 100,000 Rubles, red brown and dark brown
5. 500,000 Rubles, purple and lilac blue (A) 170 x 99 mm
6. 1,000,000 Rubles, brown and violet

The notes are similar to the notes above; except the ornamental twining motif of the reverse border runs in two different directions. Misprints in some legends are noted.

7. 5,000 Rubles; dark blue and lilac (A) 168 x 100 mm
8. 50,000 Rubles, black and green (A) 169 x 100 mm
9. 100,000 Rubles, red brown and dark brown (A) 168 x 100 mm
10. 500,000 Rubles, purple and light blue 171 x 105 mm
11. 1,000,000 Rubles, brown and violet (B) 167 x 99 mm

The notes are similar to the notes above and have the same characteristic features. They are supplementary issues; however, dated 1923.

12. 10,000 Rubles, red and grey (A) 168 x 100 mm
13. 250,000 Rubles, green background
14. 5,000,000 Rubles, green (left of the note) and rose (right side of the note) and black (B) 168 x 100 mm

-
1. Kardakoff, p. 159
 2. Pick, pp. 271-272
 3. Lang, p. 247

15. 10,000,000 Rubles, blue, green yellow,
red background.

The notes are similar to the notes above. The paper is not
watermarked. Ornamental twining motif of the reverse border
runs in same direction all around. All notes are dated 1923.
Legend misprints are corrected.

16. 10,000 Rubles

a. Grey

b. Red rose (A) 173 x 100 mm

17. 25,000 Rubles, black and brown

18. 50,000 Rubles, black and green

19. 100,000 Rubles, brown and rose

20. 250,000 Rubles

a. Black and green (A) 166 x 98 mm

b. Reverse inverted

21. 500,000 Rubles, purple and blue (A) 166 x 98 mm

22. 1,000,000 Rubles, brown and violet (A) 166 x 98 mm

23. 5,000,000 Rubles, green (left side of
the note), rose (right
side of the note) and black

24. 10,000,000 Rubles, blue, green,
yellow, and red background

XI. TRANSCAUCASIAN SOCIALIST FEDERAL SOVIET REPUBLIC

The text is multilingual: Armenian, Azerbaijani, Georgian, and
Russian. The ornamental twining motif of the reverse border
runs in two different directions all around. Obverse : building
with flag. Reverse: ~~hammer and sickle~~ with crescent within an star.
All notes are dated 1924. 1.1, 2.1, 3.1

25. 25,000,000 Rubles, grey background 174 x 100 mm

a. Watermarked paper (A)

1.1 Kardakoff, p. 160
2.1 Pick, p. 272
3.1 Lang, pp. 248-249

	b. Unwatermarked paper	(A,5)	
26.	50,000,000 Rubles, grey violet back-ground and black		169 x 100 mm
27.	100,000,000 Rubles, brown on green and dark green	(A)	168 x 99 mm
		(5)	170 x 100 mm
- The notes are multilingual like the above notes. Most of the notes have oil derricks on the reverse and are dated 1924.
28.	50,000,000 Rubles, dark blue, incomplete printing, printed on reverse only. Watermarked paper		192 x 94 mm
29.	75,000,000 Rubles, dark blue and rose	(A,5)	190 x 93 mm
	a. Watermarked paper		
	b. Unwatermarked paper (paper white or yellow)		
30.	250,000,000 Rubles, watermarked paper		
	a. Yellow	(A)	196 x 96 mm
	b. Light brown and green	(5)	197 x 97 mm
31.	1,000,000,000 Rubles. Seated woman on reverse, watermarked paper		
	a. Black	(A)	
	b. Green	(5)	
32.	10,000,000,000 Rubles, rose, black, violet, brown. Seated woman on reverse, watermarked paper	(A)	188 x 92 mm

XII. TRANSCAUCASIAN RAILWAY PAPER TOKENS

The text is in Russian. Plain design. Circa 1923. 3.2

1.	5,000 Rubles, yellow	(И)	126 x 76 mm
2.	10,000 Rubles, light	(Г)	126 x 75 mm
3.	25,000 Rubles		
	a. Green	(B)	110 x 77 mm

	b. Dark green	(B)	117 x 77 mm
4.	50,000 Rubles		
	a. Light Rose	(B)	119 x 77 mm
	b. Rose	(B)	116 x 76 mm
5.	100,000 Rubles		
	a. Violet	(A)	125 x 76 mm
	b. Light Violet	(A)	118 x 77 mm

XIII. SARDARABAD (YEREVAN PROVINCE), HOKTEMBERIAN

Sardarabad commune provisional local money. The text is in Armenian and is dated 1929. 1.2

1. 5 Kopecks, skyblue kaliko

The USSR monetary reform of 1924 abolished the local currencies of once independent states or nations. Since that date the notes of USSR have been the legal tender currency of Armenia, which have their value denomination legend also printed in Armenian along with ten other languages. #

Y. T. Nercessian

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

Ամփոփում

Հայաստանի թղթադրամներով շարքը կարելի է բաժնել տասնընչորս բաժիններով: Իւրաքանչիւր բաժնի թողարկած դրամանիշները կը յիշուին ամփոփումին մէջ:

- Ա. Անդրկովկասեան Կոմիսարեադ. - 1918
1 ռ, 3 ռ, 5 ռ, 10 ռ, 50 ռ, 100 ռ, 250 ռ
- Բ. Վանի Կոմիսարեադ. - 1918
1 ռ, 3 ռ, 5 ռ, 10 ռ, 25 ռ, 50 ռ, 75 ռ, 100 ռ
- Գ. Հայաստանի Հանրապետութիւն. - 1919-1920
100 ռ, 250 ռ, 500 ռ, 1,000 ռ Մեծադիր
25 ռ, 50 ռ
50 ռ, 100 ռ, 250 ռ, 500 ռ, 1,000 ռ
5 ռ, 10 ռ Փոքրադիր
5 ռ, 10 ռ, 25 ռ, 50 ռ, 100 ռ
250 ռ, 500 ռ, 1,000 ռ Մեծադիր
50 ռ, 500 ռ
25 ռ, 50 ռ, 100 ռ, 250 ռ, 500 ռ, 1,000 ռ, 5,000 ռ, 10,000 ռ

- Գ. Հայաստանի Հանրապետություն. -
25 Դ, 250 Դ
50 Դ, 100 Դ, 250 Դ: Տարբեր մեծություն. գեղարուեստական գործ. հայ
այլաբանական նկարներ
- Դ. Ալեքսանդրապոլի - Շիրակ - ծիւղ. 1919
25 Դ, 50 Դ
5 Դ, 10 Դ, 20 Դ, 25 Դ, 50 Դ, 100 Դ
10,000 Դ
- Ե. Երեւանի ծիւղ. - 1918-1919
50 Կ, 1 Դ, 2 Դ, 10 Դ, 95 Կ եւ 1 Դ, 1 Դ 90 Կ եւ 2 Դ, 4 Դ 75 Կ եւ
5 Դ, 9 Դ 50 Կ եւ 10 Դ, 47 Դ 50 Կ եւ 50 Դ, 2 Դ 37 Կ եւ 2 Դ 50 Կ,
1 Դ 90 Կ եւ 2 Դ, 2 Դ 13 Կ եւ 2 Դ 25 Կ, 2 Դ 37 Կ եւ 2 Դ 50 Կ,
1 Դ 25 Կ, 2 Դ 50 Կ, 5 Դ, 25 Դ, 12 Դ 50 Կ, 137 Դ 50 Կ, 2 Դ 75 Կ,
13 Դ 75 Կ, 2 Դ 75 Կ, 1 Դ 37 Կ, 2 Դ 75 Կ, 13 Դ 75 Կ, 27 Դ 50 Կ,
50 Կ, 2 Դ 50 Կ, 12 Դ 50 Կ, 25 Դ, 125 Դ
5 Կ
10 Դ, 20 Դ, 25 Դ,
25,000 Դ
5 Դ, 10 Դ, 10 Դ, 20 Դ, 5 Դ, 25 Դ, 3 Դ, 1 Դ, 3 Դ, 5 Դ, 10 Դ,
25 Դ, 50 Դ
- Զ. Վաղարշապատ - Երեւանի նահանգ - Էջմիածին, 1918
3 Դ, 5 Դ, 10 Դ, 15 Դ, 25 Դ
- Է. Կէդաբէկ - Էլիզավէթպոլի նահանգ - 1918
50 Կ, 1 Դ, 3 Դ, 5 Դ, 10 Դ, 25 Դ, 100 Դ
- Ը. Կարս - Երեւանի նահանգ - 1918
5 Դ, 10 Դ, 25 Դ
- Թ. Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետություն - 1921-1923
10,000 Դ
10,000 Դ, 5,000 Դ, 5,000,000 Դ
25,000 Դ, 100,000 Դ, 500,000 Դ, 1,000,000 Դ, 5,000,000 Դ, 1 2
Սարբեր մեծություն
- Ժ. Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների
Ֆեդերատիւ Միություն — ԱՍՄՀՄ — 1923
1,000 Դ, 5,000 Դ, 50,000 Դ, 100,000 Դ, 500,000 Դ, 1,000,000 Դ
5,000 Դ, 50,000 Դ, 100,000 Դ, 500,000 Դ, 1,000,000 Դ
10,000 Դ, 250,000 Դ, 5,000,000 Դ, 10,000,000 Դ
10,000 Դ, 25,000 Դ, 50,000 Դ, 100,000 Դ, 250,000 Դ 500,000 Դ,
1,000,000 Դ, 5,000,000 Դ, 10,000,000 Դ
- ԺԱ. Անդրկովկասեան Սոցիալիստական Գեդերատիւ Խորհրդային Հանրապետություն
— ԱՍՖՍՀ — 1924
25,000,000 Դ, 50,000,000 Դ, 100,000,000 Դ
50,000,000 Դ, 75,000,000 Դ, 250,000,000 Դ, 1,000,000,000 Դ,
10,000,000,000 Դ
- ԺԲ. Անդրկովկասեան Երկաթուղագծի արժեքներ
5,000 Դ, 10,000 Դ, 25,000 Դ, 50,000 Դ, 100,000 Դ
- ԺԳ. Սարդարապատ - Երեւանի նահանգ - Հոկտեմբերեան, 1929
5 Կ

ԱՍՀՄ-ը իր 1924-ի դրամական վերակազմութեամբ ջնջեց բոլոր ազ-
գային եւ կամ նահանգային դրամական շրջանառությունը: 1924-էն ի վեր
Հայաստանի մէջ կը գործածուի ԱՍՀՄ թղթադրամները, որոնց վրայ, ուրիշ
օտար լեզուներու եւս կողքին, հայերէնով ալ տպուած է դրամանիշներու
փոխարժեքները:

Վերջ

Ե. Թ. Ներսէսեան

SARKISSIAN, H. V., Arménská Medaile, "Medaile", May 1975, Brno, Czechoslovakia, pp. 65-74, 2 plates. Text translated into Czechoslovakian by Prof. M. Herborova.

The commemorative medallions of Armenian SSR issued in the past decades have been presented in a condensed format. Numerous modern medallions are discussed. These include: 40th Anniversary of Armenian SSR (1960), Komitas (1966), 50th Anniversary of 1917 Russian Revolution (1967), 2750th Anniversary of founding of Yerevan (1968), Hovhannes Toumanian (1969), 100th Anniversary of Lenin (1970), Armenian Youth (1970), 50th Anniversary of Armenian SSR (1970), Spendiarian (1971), Many ancient architectural monuments like Garni, Sanahin, etc... YTN

SARKISSIAN, H. V., Hayots Tagavor Artavazd IV-i Dramnere (4-6 tt. m. t.) - Հայոց Թագավոր Արտավազդ Դ-ի Դրամները (4-6 թթ. մ. թ.) (The Coins of Artavazd IV, King of Armenians, 4-6 A.D.), "Banber Hayastani Arkhivneri", No. 3, 1975, Yerevan, Armenia, pp. 183-190. In Armenian, illustrations in text. Russian summary.

The article presents all of the coins of Artavazd IV, of Artaxiad Dynasty of Armenia, 4-6 A.D. They are: 1. Silver of British Museum, AR, 3.53 gm; 2. Silver, private collection, Leninakan, Armenia, AR20, 3.70 gm; 3. Silver, private collection, New York, AR20, 3.54 gm; 4. Silver, Private collection, New York, AR20, 3.50 gm; 5. Bronze, Historical Museum of Armenia, AE20, 6.65 gm, The last four have been published for the first time. YTN

MOUSHEGHIAN, Kh. A., Dramakan Shrdjanarutiune Hayastanum A.-B. Darerum - Դրամական Շրջանառութիւնը Հայաստանում Ա.-Բ. Դարերում (The Monetary Circulation in Armenia, I-II Centuries A.D.), "Handes Amsorya", Vol. LXXXIX No. 7-9, July-September 1975, Vienna, Austria, pp. 321-356. In Armenian, illustrations in text.

The article discusses the coins circulated in Armenia, based on unearthed numismatic evidence. The coins of Ancient Hellenic kingdoms, Artaxiads of Armenia, Roman Empire, Arsacids, Parthia, and the city of Artaxiata are discussed extensively. YTN

MOUSHEGHIAN, Kh. A., Nkarich Yervand Amatunu Nvernere - Նկարիչ Երվանդ Ամատունու Նվերները (The gifts of Painter Yervand Amatuni), "Sovetakan Hayastan", March, No. 3 (360), 1976, Yerevan, Armenia, pp. 30-31. Text in Armenian.

The article discusses the collection of Mr. Y. Amatuni, donated to the Historical Museum of Armenia by his widow. The collection includes coins from Ancient Athens, Alexander the Great, Tigranes II the Great, Parthia, Roman Empire, Arab Caliphate, Byzantine Empire, and Cilician Armenia.